

QUADERN DE L'ALUMNE

Joan Valls

Les propostes didàctiques que presentem s'ajusten als poemes de Joan Valls continguts al llibre *Una lluerna fa de semàfor*, publicat per Andana Edicions.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Ester Vizcarra
Jaume Esteve

escola
valenciana
FEDERACIÓ
D'ASSOCIACIONS
PER LA LLENGUA

Ajuntament
d'Alcoi

Ajuntament
de Muro

Ajuntament
de Cocentaina

Índex

<u>Joan Valls i Jordà, el poeta del carrer del Carme</u> Breu biografia de l'autor dels poemes a treballar	3
<u>El llibre de les bèsties (Activitats graduables)</u> Descobrint la poesia de Joan Valls i l'espai vital del poeta	5
<u>Serra de Mariola (Activitats graduables)</u> Aprent a recitar i relacionant la poesia amb la música	10
<u>El regne de les paraules (Secundària)</u> Investigant el valor del llenguatge, l'ús de jocs de paraules i els recursos poètics	17
<u>La capsula de les emocions (Secundària)</u> Identificant de què va la poesia, diferenciant i relacionant	22
<u>Fugides (Activitats graduables)</u> Potenciant la comprensió lectora i aprenent a escoltar poesia	26

Alcoi, 1 de Maig de 2017
Joan Valls i Jordà. Propostes didàctiques: Quadern del mestre i Quadern de l'alumne
© Ester Vizcarra Fortuny i Jaume Esteve Santamarta.

Joan Valls i Jordà

(1917-1989)

Joan Valls i Jordà va nèixer l'any 1917 al carrer Sant Francesc d'Alcoi, que llavors era un dels més concorreguts del centre. El seu pare tenia una barberia just davant de l'actual Cambra de Comerç, que en aquell temps era la Banca Vicens, on anava tothora la gent que manegava l'economia local. El futur poeta era el segon de quatre germans: Teresa era la major i després de Joan van nèixer Roseta i Octavi.

El futur poeta va patir de xicotet una malaltia que va tenir greus conseqüències: mai tindria la fortalesa física que tocava i sempre seria més baixet que la resta dels homes, a més d'haver de suportar una deformació a l'esquena i altres doloroses limitacions. Tot això no va afectar el seu desenvolupament intel·lectual, era un xiquet despert i mostrava una força de voluntat extraordinària, volia ser el millor en tot allò que feia. De molt xicotet es va aficionar a la música tocant una xicoteta cítara, després va aprendre a tocar la caixa i el timbal a la Nova de l'Iris, i més tard va voler tocar el violí, i ho va fer tan bé que la música acabaria convertint-se en un ofici complementari: tocava amb l'Orquestra Iris a les sales de ball, amb la Simfònica i amb el grup orquestral del teatre.

El seu primer ofici, però, va ser el de comptable. Va començar a treballar quan tenia catorze anys a les oficines d'una empresa tèxtil i va passar per un parell o tres d'empreses diferents fins que l'any 1959 va entrar a l'Ajuntament. Allà feia la mateixa faena fins que l'any 1963 el van fer responsable de l'Arxiu Municipal, on hi havia un munt de documents històrics. A més d'ordenar-los i atendre els investigadors que hi anaven a treballar, Joan Valls va començar a publicar al diari *Ciudad* escrits sobre el passat d'Alcoi utilitzant el pseudònim de *Furonet*. Més tard, publicaria poemes satírics amb un altre pseudònim: *Serafi*.

Com a poeta i escriptor havia començat prou abans d'això. Tenia 17 anys quan es va representar la seua primera obra de teatre: *Quatre de la terra* (1934), escrita en valencià. Només tenia 19 anys quan va publicar el seu primer llibre de versos, *Sol y nervio* (1936) escrit en castellà.

Després d'això va arribar la guerra civil i, sense deixar d'escriure poemes romàntics i emocionals, en va escriure molts més de combatius, que va publicar als diaris. Esta va ser la raó que l'empresonaren acabada la guerra. Encara que va ser condemnat a dotze anys de presó, un indult li va permetre eixir en deu mesos, però havia d'anar amb compte perquè estava en llibertat vigilada.

L'any 1947 va publicar el seu primer llibre de poemes en valencià, *La cançó de Mariola*, amb un èxit de vendes

sorprenent, fins i tot per a ell mateix. Això va ser el començament, va continuar escrivint i va començar a guanyar premis, entre els més importants hi ha el Premi Ciutat de Barcelona amb *Paradís en blanc* (1964), el Ciutat de Palma amb *Les roses marginals* (1965) i el Premi València amb *Versos a Sara* (1967). Joan Valls va publicar una vintena de llibres de poemes en valencià i una dotzena de poemaris en castellà, també va escriure desset sainets festers i cinc obres de teatre de temàtica diversa, a més de la biografia d'un músic alcoià: Gonzalo Barrachina.

El periòdic *Ciudad de Alcoy* li va concedir la seua Peladilla d'Or l'any 1982, la Diputació Provincial li adjudicà el Premi Sanchis Guarner a tota una trajectòria l'any 1984 i l'Ajuntament d'Alcoi va posar el seu nom a un carrer l'any 1985.

El llibre de les bèsties

(Activitat graduable)

OBJECTIUS:

- Familiaritzar-se amb la poesia de Joan Valls llegint atentament un grup de poemes per trobar un determinat tipus de paraules.
- Conèixer els animals del nostre entorn i distingir-los dels que ens són aliens.
- Descobrir quin és l'espai vital del poeta, l'àmbit físic de la seua inspiració.

■ ▶ Distribuiu la classe en tres o quatre grups. Reuniu-vos per equips i llegiu la part del recull de poemes que el mestre indique. El primer objectiu és que us familiaritzeu amb la poesia de Joan Valls però este exercici també és una competició: anoteu al vostre quadern tots els noms d'animal que trobeu.

▶ Ara poseu en comú amb la resta de la classe el que heu trobat. La competició s'ha convertit en concurs i necessita un director de joc i un escriptent, triats de la manera que es crega convenient.

1. Sortegeu l'ordre de participació de la manera que us sembla millor

2. Per començar, el professor o professora diu:

Camp tancat!

3. El director de joc demana un animal a cada equip i l'escriptent l'apunta a la pissarra, fins que tots els equips hagen pogut parlar. Després torna a començar donant una oportunitat a cada equip fins a acabar la ronda.

a) No es pot dir un animal que ja està anotat.

b) Queda eliminat:

- L'equip que no respon.
- L'equip que diu un animal que no és als poemes de Joan Valls.
- L'equip que diu un animal que ja havia sigut dit abans per un altre equip.

5. Quan el mestre veu que ja s'han dit tots els animals que hi ha als poemes de Joan Valls diu:

Camp obert!

6. Els equips continuen dient un animal cada volta que el director de joc els dóna la paraula, però ara poden dir noms d'animals que no apareixen als poemes de Joan Valls. L'equip que no respon o diu un animal que ja s'ha dit abans queda eliminat.
7. El joc s'acaba quan només quede un equip, que serà el guanyador.

Esta activitat ha de ser graduada segons l'edat dels alumnes. Esta és la nostra proposta.

	CICLE	PART DEL LLIBRE
1	Segon Cicle de Primària	Pàgines 14 a 23
2	Tercer Cicle de Primària	Pàgines 14 a 33
3	Primer Cicle Secundària	Pàgines 14 a 45
4	Segon Cicle de Secundària	Tot el llibre

■ ▶ Repartiu els animals que heu trobat als poemes de Joan Valls a la graella, segons si viuen o no al nostre entorn i si són salvatges o domèstics.

ANIMALS AUTÒCTONS: Els que són naturals a la zona on es troben i no hi han estat introduïts per l'ésser humà.

ANIMALS FORANS: Els que no són naturals a la comarca. Si hi apareixen és perquè algú els ha portat.

ANIMALS DOMÈSTICS: Els que han estat domesticats per viure amb l'ésser humà, a casa o en granges, on depenen de les persones per a obtenir els aliments.

ANIMALS SALVATGES: Els que viuen en llibertat a la natura i s'han de buscar aliments i refugi. Val a dir que hi ha animals que tant poden ser domèstics com salvatges, un conill o un ànec poden viure a una granja o al bosc en llibertat.

AUTOCTONS		FORANS	
Domèstics	Salvatges	Domèstics	Salvatges

▶ Què us crida l'atenció? De quina classe d'animals parla més Joan Valls? Per què penseu que serà?

► En quin context parla d'animals salvatges? Es tracta d'una activitat propera o llunyana al poeta? Està interessat en els països o paisatges exòtics?

■ ► Ara, cada equip ha de mirar si pot trobar en esta sopa de lletres els animals que hi ha als poemes de Joan Valls. Només cal llegir d'esquerra a dreta i de dalt a baix, no hi ha animals en diagonal.

► Hi podeu trobar altres animals que no eren als poemes que heu llegit? Fixeu-vos-hi bé, totes les lletres formen part del nom d'un animal i a voltes de dos o tres. Quants n'hi ha?

		C	A	R	G	O	L			T	O	R	T	U	G	A	
C	A	N	G	U	R	P	O	L	P	C	O	N	I	L	L		H
	C			C	A	V	A	L	L		T	E	U	L	A	D	I
	A	O			N		M	U	S	S	O	L	L	E	O	B	E
M	B	V		B	O	U		E	S	Q	U	I	R	O	L	A	N
O	R	E	N	E	T	A		R	M	E	R	L	A	P		L	A
S	A	L			A	R	A	N	Y	A				A		E	
C		L			T		R	A	T	O	T	S	E	R	P	N	
A	G	A	L	L	I	N	A		C	A	L	A	N	D	R	A	I
	A		L	O	G		G	A	L	L	C	O	L	O	M		G
	T	G	O	S	R	C	U	C	P		L	V	A	C	A		U
			P		E	L	I	B	E	L	L	U	L	A			A
F	O	C	A	M	E	L	L		I	D	O	F	I				N
M	O	N	A	B	U	F	A	L	X		P	G	I	R	A	F	A

Quants animals hi ha a la graella?

Feu una llista completa.

--	--	--	--	--

Serra de Mariola

(Activitat graduable)

OBJECTIUS:

- Aprendre a recitar.
- Identificar recursos bàsics utilitzats pels poetes.
- Relacionar determinats elements amb la biografia de Joan Valls.
- Debatre sobre la relació de la poesia amb la música.

■ ▶ Llegiu en veu alta este poema. El trobareu a la pàgina 14 del llibre.

PLOU

*S'escolta el flabiol
d'un donyet invisible
que pul·lula pel bosc
fent grimpar a les branques
el lleuger esquirol.
Tan sols una lluernia
fa de semàfor. Plou
subtilment a les fulles.*

▶ Busqueu entre els versos:

- Un objecte impossible de trobar enmig del bosc
- Un personatge mític
- Dos animals
- Un instrument musical

■ ▶ Penseu en l'objecte estrany al bosc i expliqueu per què no es pot trobar este objecte a la natura. La vostra explicació ha de respondre estes preguntes:

- a) Què és i per a què servix?
- b) On el trobaríeu?
- c) En què es diferencia eixe lloc del camp?
- d) Si n'hi hagués un, què necessitaria per funcionar?

▶ **Escriuiu cinc coses que es poden trobar al bosc. Totes hi han de ser naturals, no poden haver estat posades al camp per l'ésser humà.**

▶ **Escriuiu cinc coses que es poden trobar en l'altre lloc. No oblideu res relacionat amb l'objecte de què parlava el poema.**

■ ▶ Expliqueu què és el personatge mític. Segur que teniu a la biblioteca de l'escola algun llibre que en parle. La vostra explicació ha de respondre estes preguntes.

- a) Què és i que se suposa que fa habitualment?
- b) És el bosc el lloc adequat per trobar-lo?
- c) El poeta l'ha vist? Com ho sabeu? Si no l'ha vist, com sap que és al bosc?
- d) Dibuixeu com creieu que és este personatge

■ ▶ Els dos animals que heu trobat són realment diferents. A tots dos se'ls atribueix una acció al poema.

▶ Expliqueu les diferències que trobeu entre ells: On viuen? Quina mida tenen? Què mengen?

▶ Quin dels dos fa una cosa que considereu normal?

▶ Quin dels dos fa una cosa que considereu anormal en un animal? Perquè diu això el poeta?

■ ▶ Hi ha diferents tipus d'instruments musicals. La classificació tradicional és esta:

Família de corda
Família de vent
Família de percussió

▶ Quin tipus d'instrument és el que heu trobat al poema?

--

▶ Ara busqueu més instruments als poemes següents i classifiqueu-los.

- Els reis de l'Orient (Pàgina 22)
- Ritmes d'ona (Pàgina 37)
- Riuet verdiblau (Pàgina 40)

INSTRUMENT	FAMÍLIA

▶ Llegiu la breu biografia de Joan Valls que apareix al començament d'este quadern. Quins instruments tocava Joan Valls? Classifiqueu-los també.

INSTRUMENT	FAMÍLIA

▀ ▶ Llegiu estes paraules de **Joan Valls**, en resposta a una pregunta sobre la relació entre la música i la poesia.

"Una de les definicions que s'ha donat de la poesia diu que és paraula feta música. Hi estic d'acord només en part perquè sempre s'ha de tenir en compte el contingut. El que és indubtable és que per fer vers lliure fa falta un sentit musical. Molta gent pensa que el vers lliure és escriure línies a caprici, però el vers lliure ha de tenir ritme interior, cadència."

▶ Tracteu d'explicar el que vol dir i enceteu un debat tota la classe sobre la relació de la poesia amb la música. Estes preguntes us poden ajudar.

Què és el que posa el ritme a la poesia?

Tots els poetes tenen sentit del ritme?

Tots els músics són capaços de fer poesia?

Què és més important, el ritme o el significat?

A què es referix quan parla del vers lliure?

Què tenen en comú les lletres de cançó i els poemes?

► Ara repartiu-vos en grups. Cada grup ha de triar un poema i reunir-se per a llegir-lo i convertir-lo en una cançó, posant-li el ritme que més agrada a tots els membres. Podeu aprofitar la música d'una cançó que us agrada o inventar-la. Us proposem triar entre els següents poemes però pot ser qualsevol altre de tot el llibre.

	CICLE		POEMES	
1	Segon Cicle Primària		Alcoi dolç Recepta de les orelletes Ferri-busterri Arròs en els casaments	Pàgina 16 Pàgina 17 Pàgina 19 Pàgina 20
2	Tercer Cicle Primària	Els mateixos i afegim...	Eclipsi de pantalla Món malfermat Repte del pastor	Pàgina 26 Pàgina 28 Pàgina 30
3	Primer Cicle Secundària	Els mateixos i afegim...	El comerç	Pàgina 42
4	Segon Cicle Secundària	Els mateixos i afegim...	Gos i home	Pàgina 50

El regne de les paraules

(Secundària)

OBJECTIUS

- Treballar l'ús de jocs de paraules en poesia.
- Treballar la recitació de poesies.
- Conèixer els diccionaris de rimes.
- Aprendre el valor d'investigar en el llenguatge per fer poesia.
- Aprendre a reduir un text a allò que és bàsic.

Joan Valls treballava molt el llenguatge. Hi ha poemes que són jocs de paraules i altres que són producte del seu treball d'investigació lingüística.

■ ▶ Comencem amb un dels seus jocs de paraules.

*Ací va nàixer la filla
de Perico el de Totana,
com li agrada el seu nom
li posaren Pericana*

Pots imaginar com es crea un joc de paraules? Quina és la paraula que li va suggerir a Joan Valls la idea de fer estos versets?

▶ Pensa quins podrien ser els motius d'uns pares per posar als seus fills noms com:

ÀGATA:

ALFRED:

MINERVA:

JOANA:

ENRIC:

▶ Busqueu altres noms que servisquen per a fer jocs de paraules. Us animeu a fer un xicotet poema amb un d'estos noms?

■ ▶ Ara seguim-lo en la seua tasca investigadora, però primer experimentem el resultat.

▶ Llegiu este poema mentalment individualment, assegureu-vos que sabeu com es pronuncia cada paraula però no us preocupeu si alguna no la coneixeu.

Món malfermat

Darrere de les paraules

sempre hi ha una granota que panteixa

amb l'eco asmàtic,

automàtic,

problemàtic,

axiomàtic,

dramàtic,

dogmàtic,

enfàtic,

diplomàtic,

enigmàtic,

esquemàtic

i oclocràtic

d'aquest món malfermat

en què ens ha pertocat viure.

Quan ho tingueu clar, poseu-vos tots rodejant la classe, mirant a la paret, més o menys a un metre del mur, amb el paper davant dels ulls. Tots han de tenir el cap ben recte perquè el so es projecte bé i retorne cap al centre de la classe.

A un senyal, comenceu a recitar el poema, assegurant-vos que cada paraula surt ben contundent.

Ha sigut divertit?

► Hora de profunditzar.

a) Quin és el soroll que fa la granota?

b) Quan un soroll sembla sempre el mateix es diu que és

c) Este poema també ho és, però, l'autor no fa servir sempre la mateixa paraula, el que fa és buscar paraules que sonen de manera semblant. Quina és la part que es repeteix?

* SABÍEU QUE...

Hi ha diccionaris de rimes on pots trobar agrupades les paraules que acaben en les mateixes lletres?

Joan Valls va poder accedir a diccionaris de rimes a mitjans del segle XX, però la facilitat d'ús d'este tipus de vocabularis va arribar amb internet, molts anys més tard i el nostre poeta no va arribar a utilitzar cap diccionari en línia.

Els actuals permeten trobar paraules fins i tot amb cinc o sis lletres iguals al final, si existixen, clar. També fer-ho en dues varietats de català: Catalunya i Comunitat Valenciana.

Ací teniu l'enllaç d'un de molt complet:

<http://www.rimador.net/>

► Treballem el text. Expliqueu el significat de cada paraula, busqueu al diccionari les que no coneixeu.

Asmàtic:

Automàtic:

Problemàtic:

Axiomàtic:

Dramàtic:

Dogmàtic:

Emfàtic:

Diplomàtic:

Enigmàtic:

Esquemàtic:

Oclocràtic:

► Escriviu el poema, **suprimint tots estos adjectius** i mireu com queda.

▶ A quin concepte qualifiquen tots estos adjectius?

▶ Mirant el significat dels adjectius, us sembla que el poeta els ha triat arbitràriament, només per la seua terminació, o ha tingut bona cura de què foren aplicables a este concepte? Creus que el món és com el descriu?

▶ Què vol dir quan parla de què el món està **malfermat**?

La capsa de les emocions

(Secundària)

OBJECTIUS

- Treballar sobre la diversitat d'assumptes a la poesia.
- Aprendre a distingir les emocions als poemes.
- Aprendre a distingir la poesia satírica de la poesia social i la relació entre tots dos tipus.
- Relacionar la poesia satírica amb el sainet.
- Aprendre a resumir poemes.

Joan Valls era un poeta amb molts vessants. No és freqüent trobar persones que escriuen d'assumptes tan diferents i arrossegats per emocions tan diverses.

■ ▶ Comença per repartir les poesies de Joan Valls que hi entre les pàgines 24 i 35 del llibre *Una lluern fa de semàfor*, segons el tema predominant:

COMPORTAMENT HUMÀ	TRADICIONS	ALTRES

▶ Ara estudia este grup de sentiments i emocions.

ACCEPTACIÓ	BURLA	CENSURA	DESASSOSSEC
DESAPROVACIÓ	DESCONFIANÇA	DIGNITAT	ENUIG
IMPOTÈNCIA	INSATISFACCIÓ	MENYSPREU	RÀBIA
REBEL·LIA	RESIGNACIÓ	SOLEDAT	

▶ Llegeix els poemes que has posat a la columna dels que tracten sobre el **comportament humà** i atribueix totes les emocions que encaixen a cada un dels poemes que has posat en esta columna:

POEMA	EMOCIONS

■ ▶ El poema *Eclipsi de pantalla*, pertany al grup de **poemes satírics** que Joan Valls va publicar al diari *Ciudad* entre l'any 1963 i l'any 1975. El títol de la secció era *El món en miniatura*, encara que la gent els coneixia com *serafins*, pel pseudònim que l'autor utilitzava, que era precisament *Serafi*. El poeta va canviar el títol de la secció per *Cançons* durant els darrers anys de la seua publicació.

▶ Què és un poema de crítica social?

▶ Què és un poema satíric?

▶ Un poema de crítica social i un poema satíric són el mateix?

▶ Quin altre poema dels sis que hem estudiat en este apartat es pot dir que és satíric?

▶ Quin és de crítica social?

▶ Per què *El desdejuni* i *Retrat fraternal* no són de crítica social?

▶ Busca informació sobre la poesia satírica valenciana al teu llibre o a internet. És un gènere inventat recentment? Si no és així, quan es va originar?

▶ A quin gènere teatral que té molt d'èxit a Alcoi et recorda este tipus de poesia?

■ ▶ Tornem a la poesia. Llig el poema *Arròs en els casaments*.

Quina idea s'expressa cada una de les estrofes?

PRIMERA ESTROFA

SEGONA ESTROFA

TERCERA ESTROFA

QUARTA ESTROFA

QUINTA ESTROFA

SISENA ESTROFA

SETENA ESTROFA

▶ Ara, amb tots estos elements, fes un resum el més curt possible, que ho diga tot.

fugides

(Activitat graduable)

OBJECTIUS

- Millorar la comprensió lectora.
- Potenciar l'atenció en escoltar un poema.

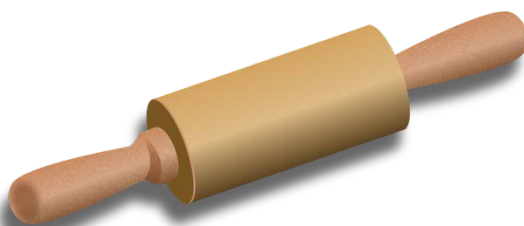
► Joan Valls té poemes molt bonics, plens de paraules molt expressives. Un de vosaltres haurà de llegir este poema en veu alta, els altres l'escoltaran sense mirar el seu quadern. Després, cada u haurà de tractar de recordar les paraules que falten.

Segon cicle de Primària

Pàgina 16 del llibre
Una lluernia fa de semàfor

Alcoi dolç

Anous confitades,
pastissos de _____,
ametles cobertes
de _____ ben blanc
que al temps _____
es nomenaran
podeu fer vosaltros
per a celebrar
_____ i batejos,
festes familiars.
I entre el repertori
no es deu oblidar
eixa _____ bova
de _____ esponjà
que amb plaer es mengen
fins els _____.

Les matemàtiques

Mare: em sent _____ entre les matemàtiques.

Ai, mare, per què la _____ boja

de les infinites matemàtiques?

Per què els càlculs han de sortir

infal·libles, _____,

sense les màgiques _____

de la _____ que intueix el viure?

Jo sent fàstic per les imperioses, fatídiques, invictes

matemàtiques, creació d'aquell _____

que comptava fins els filets entrecreuat de la seua _____.

Saps qui fou? No t'importa.

Tu, quan vas al _____,

també et maregen les matemàtiques:

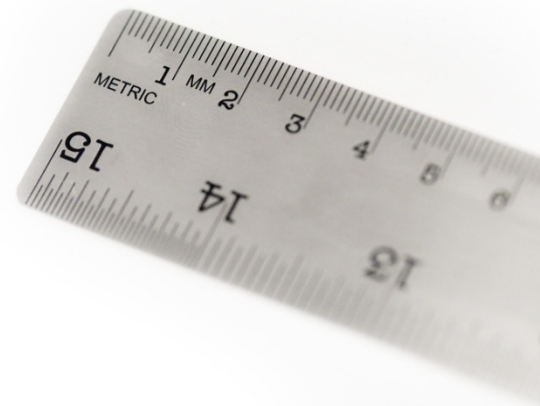
les cebes, les creïlles i _____

llueixen sota el codi de les _____ matem

i cal acceptar el món

prenyat, farcit, _____

per les imprescindibles i punyeteres matemàtiques.

► En acabar, enceteu un debat per explicar, entre tots, e

Els manobres

La colla de manobres va _____ l'edifici de la ciutat que creix. Donen exemple de laboriositat i _____, d'acuradora norma de construcció. El cap de colla els _____ un angle del bastiment que s'ha de corregir. Ells ho compleixen amb provada _____, car la nòmina s'infla també de _____ volenterosos i cal servir el lloc _____ en evitació de què no es trenque la _____ sublim de la pàtria, de la pàtria o la _____ que ens dóna el pa i el vi per a la _____ i les grifoldes assenyalades en vermell, en vermell positiu de les _____ al joiós calendari valencià.

► En acabar, enceteu un debat per explicar, entre tots, el que creieu que vol dir el poema.

Gos i home

Donem-li pa al gos pobre.

Ell és flac i _ _ _ _ _.

Lladra cara a la lluna
perquè l'amo ha perdut:
un ceguet que menava
amb joia i servitud.

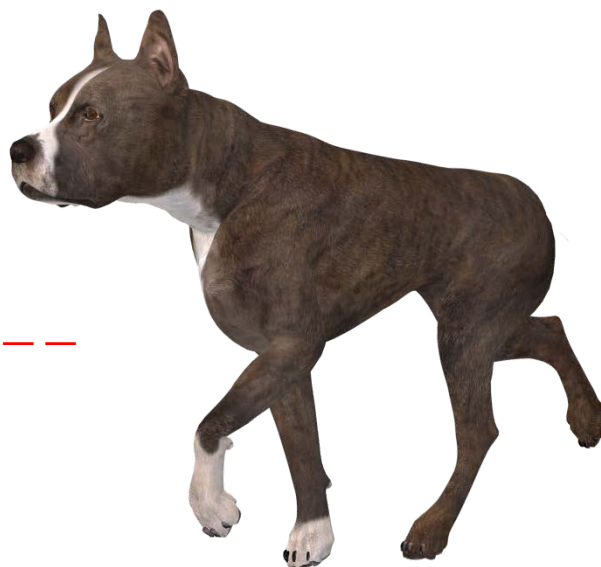
L'home mancat d'ajuda
sembla un ca _ _ _ _ _
sobre un desert d'asfalt,
sota un cel blau i eixut.

I fa tristes _ _ _ _ _
al proïsme que fuig
de la seua companyia,
on el silenci és _ _ _ _ _

del neguit que assedega
el _ _ _ _ _ que l'ha vençut.

Gos i home s'equilibren
en la _ _ _ _ _ junts.

Déu plany el drama i diu:
--amb el meu pa no puc
ni alimentar el gos
ni a l'home alçar-li el bull.

► En acabar, enceteu un debat per explicar, entre tots, el que creieu que vol dir el poema. Quan ho tingues clar, escriu la teua resposta al requadre.